

બ્રહ્મસ્વરૂપ યોગીજી મહારાજ

~ નિધિ હરેશભાઈ કામળિયા (B.Com. Sem.-06)
યોગીજી મહારાજ મહાવિદ્યાલય, ધારી.

સંવત ૧૯૪૮ વૈશાખ વદ બારશના રોજ કાઠિયાવાડના અમરેલી જિલ્લાના ધારી શહેરમાં બ્રહ્મસ્વરૂપ યોગીજી મહારાજનો જન્મ થયો હતો. તેમનાં માતાનું નામ પૂ. પુરીબાઈ તથા પિતાનું નામ પૂ. દેવચંદભાઈ હતું. પૂ. દેવચંદભાઈના દાદા પૂ. જેઠાભગત શ્રીજી મહારાજના કૃપાપાત્ર ભક્ત હતા. શ્રી યોગીજી મહારાજનો જન્મ થયો ત્યારે તેમને સૌ કોઈ વલાલથી 'ઝીણાભાઈ' નામથી બોલાવતા. 'ઝીણો' સૌ કોઈને વલાલો લાગે.

ઝીણાભાઈના પ્રસંગો :

* તેજસ્વી બાળક : જ્યારે ઝીણાભાઈ નાના હતા ત્યારે તેમનાં માતા પુરીબાઈ, કાલાં વીણવા તેમને સાથે લઈ જતા. ગામની અન્ય સ્ત્રીઓ પણ તેમની સાથે ખેતરમાં જાય અને પોતાનાં બાળકોને સાથે લઈ જાય. બધી સ્ત્રીઓ પોતાનાં બાળકોને ઝાડની છાંયામાં સુવડાવી કાલાં વીણે. બાળકો તેમની માતાને ન જુએ એટલે રડવા લાગે. ત્યારે ખેતરના માલિક બધી સ્ત્રીઓ પર ગુસ્સે થાય અને કહે, 'આ તમારા રોતલ છોકરાઓને લઈને શા માટે ખેતરમાં આવો છો ?' પણ, ઝીણાની માતાને ક્યારેય વઢે નહીં કે ગાળો દે નહીં, ખેતરના માલિક કહે, 'આ ઝીણો જુઓ, ક્યારેય રડે નહીં, શ્રી કૃષ્ણ ભગવાનની જેમ જમણા પગનો અંગૂઠો ચૂસ્યા જ કરે છે. આ ઝીણો કોઈ ચમત્કારિક બાળક છે. પુરીબાઈ, જ્યારે તે મોટો થશે ત્યારે સૌ કોઈ ઝીણાને નમશે.'

* ઝીણાભાઈની સત્યતા : ઝીણાભાઈ પાંચમા ધોરણમાં ભણતા ત્યારે શાળાના હેડમાસ્તર ત્રિભોવનદાસ હતા. તેઓમાં ક્રોધ ખૂબ જ હતો. તેમણે એકવાર ચંદુ નામના છોકરાને વગર વાંકે મૂઠ માર માર્યો અને ચંદુ મૃત્યુ પામ્યો. ત્યારે ઝીણાભાઈ સ્વામિનારાયણ... સ્વામિનારાયણ... સ્વામિનારાયણ... ભજન કરે. જ્યારે ચંદુના પિતાએ વડા અધિકારીને અરજી કરી અને વડા અધિકારીએ બધા વિદ્યાર્થીઓને પૂછપરછ કરી તો બધા વિદ્યાર્થીઓ ડરના કારણે દૂર જતા રહે, પરંતુ ઝીણાભાઈએ ચંદુની સત્યઘટના વડા અધિકારીને સ્પષ્ટ રીતે કહી. તેઓ કહેતા કે, 'સાચું બોલવામાં બીક શાની ?' અને વડા અધિકારીને કહ્યું કે, 'ચંદુને હેડમાસ્તરે વગર વાંકે મૂઠ માર માર્યો છે.' વડા અધિકારીને ઝીણાભાઈના કપાળ પર ચાંદલો અને મુખ પર

નિખાલસતા જોઈને આ વાત સત્ય લાગી. અને હેડમાસ્તરને બરતરફ કરવામાં આવ્યા તેમજ ઝીણાભાઈને સત્ય વાત કહેવા બદલ ઈનામ આપવામાં આવ્યું.

ઝીણાભાઈસ્કૂલમાં ભણવામાં ખૂબ જ હોશિયાર. 'ઘૂળી' નિશાળમાં ભણતા, પ્રથમ નંબર લાવતા અને ઈનામો ખૂબ પ્રાપ્ત કર્યા હતાં. અમુક ઠોઠ નિશાળિયા ઝીણાભાઈની બાજુમાં બેસે અને આંખ કાઢીને કહે, 'લખી લે ઝીણા પછી અમને તારી પાટીમાંથી જવાબ કહેજે.' જ્યારે શિક્ષક વર્ગમાં આવે ને દાખલા ગણાવે ત્યારે ઝીણાભાઈ તો ઘડીકમાં દાખલો ગણી પાટી ઊંઘી વાળી દે. ઠોઠ નિશાળિયા વિદ્યાર્થીઓ પૂછે કે, 'એ ઝીણા ! તારા લેખામાં શું આવ્યું ?' ત્યારે ઝીણાભાઈ કશું બોલે નહીં, ચૂપચાપ બેસી રહે. અમુક ઠોઠ નિશાળિયા કહે, 'ઝીણા તારી પાટી બતાવ નહીં તો મારીશું.' ત્યારે ઝીણાભાઈ કહે, 'જો મારું ખોટું હશે તો તમારું પણ ખોટું પડશે.' આમ, ઝીણાભાઈમાં ખૂબ જ દૃઢતા અને સત્યતા રહેલી એટલે તેઓ ક્યારેય પણ કોઈને ચોરી કરાવે પણ નહીં અને જેઓ ચોરી કરે તો તેને ચોરી ન કરવા માટે સમજાવતા. ઝીણાભાઈ કહેતા કે, 'જો ચોરી કરીએ તો ભગવાનને છેતર્યા કહેવાય.'

* ધ્યાનમગ્ન ઝીણાભાઈ : ઝીણાભાઈ ઘૂળી નિશાળમાં ભણતા ત્યારે રિસેસમાં વડલાના છાંયડે બેસી શ્રી સ્વામિનારાયણ ભગવાનનું ધ્યાન કરતા. પોતાના મિત્રો રમવા બોલાવે ત્યારે રમવા ન જતા. ધ્યાનમાં શ્રીજી મહારાજનાં દર્શન કરતા. શાળાના શિક્ષકો પણ ઝીણાભાઈને ધ્યાનમાં જોઈને આશ્ચર્ય અનુભવતા. જ્યારે ઝીણાભાઈ ધ્યાનમાંથી જાગે ત્યારે શિક્ષકો કહેતા કે, 'ઝીણા સાધુ થવું છે ?' ત્યારે ઝીણાભાઈ હસીને કહેતા કે, 'હા, સાધુ થઈશું ને !'

ધારી ગામે શેત્રુંજી નદીના કિનારે ત્રણ નદીઓ ભેગી થાય છે, તેને ત્રિવેણી સંગમ કહેવાય છે. એ નદી પુલ પાસે પહોંચતાં સાંકડી બની જાય છે, જેને ધારી ગામના લોકો 'પાતાળિયો ઝરો' કહે છે. ત્યાં રોજ સવારે ઝીણાભાઈ વહેલા ૪:૦૦ વાગ્યે સ્નાન કરવા જાય. સ્નાન કરી ચોખ્ખાં વસ્ત્રો પહેર્યા બાદ તેઓ ધ્યાનમાં બેસી જાય. ધ્યાનમાં શ્રી સ્વામિનારાયણ ભગવાનની મૂર્તિ જુએ અને મહારાજનાં દર્શન કરે. ઘણા સમય સુધી તેઓ ધ્યાનમાં જ મસ્ત રહે. કોઈકવાર તેઓ પોતાના

મિત્રોને પણ સાથે લાવતા. અને ત્યારે ઝીણાભાઈ સ્નાન કરીને ધ્યાનમાં બેસતા, એટલે ઝીણાભાઈ ધ્યાનમાંથી જાગે ત્યારે તેમના મિત્રો કહે કે, ‘ઝીણાભાઈ આશું કરો છો?’ ત્યારે ઝીણાભાઈ કહે, ‘હું ધ્યાન કરું છું અને ધ્યાનમાં શ્રીજી મહારાજનાં દર્શન કરું છું, ચાલો ! હું તમને પણ ધ્યાન કરતા શીખવું.’ ત્યારે ઝીણાભાઈ તેમના મિત્રોને ધ્યાન કરતા શીખવે અને ધ્યાનમાં શ્રીજી મહારાજનાં દર્શન કરવાનું કહે. વળી, તેઓ કહેતા કે, ‘મહારાજને સંભારીને જ બીજું બધું કાર્ય કરવું.’ આમ ઝીણાભાઈ પોતે સત્સંગ કરે અને તેમના મિત્રોને પણ સત્સંગમાં લીન કરતા.

* ઝીણાભાઈની પાર્ષદ દીક્ષા : સંવત ૧૯૬૫ના કારતક વદ સાતમના દિવસે ઝીણાભાઈએ ઘરનો ત્યાગ કર્યો. ત્યારે તેમનાં માતા પુરીબાઈએ પોતાના વહાલા ઝીણાને કંસાર જમાડી, કપાળ પર તિલક કરી આશીર્વાદ આપ્યા અને ઝીણાભાઈને વિદાય આપી. ઝીણાભાઈ સાથે તેમના મોટા ભાઈ કમળશીભાઈ તેઓને જૂનાગઢ મૂકવા ગયા હતા. સંવત ૧૯૬૫ના કારતક વદ ચૌદશને દિવસે જૂનાગઢમાં કૃષ્ણચરણદાસ સ્વામીએ પાર્ષદ દીક્ષા આપી ત્યારથી ‘ઝીણાભાઈ’માંથી ‘ઝીણાભગત’ બન્યા. ઝીણાભગત રોજ સવારે વહેલા ઊઠી, સ્નાન કરી, વાસીદું કરે, છાણાં થાપવાની સેવા કરે અને ત્યારબાદ ગાયો-ભેંસોને જૂનાગઢની તળેટીમાં ચરાવવા લઈ જતા. ઝીણાભગત ‘શ્રી ગુણાતીતાનંદ સ્વામીની વાતો’ મોઢે કહે, ભજન લલકારે અને વળી, સાદ પાડતા જ ગાયો-ભેંસો ઝીણાભગતની ફરતે વીંટળાઈ જાય. પશુ ચરાવીને પાછા ફરે ત્યારે રસ્તામાંથી ૩૦૦ ઝૂડી દાંતણની બાંધી લાવતા. સાંજે વાસણ માંજવાની સેવા પણ કરતા. રાત્રે સભાના સમયે કથા કરે, ભજન ગાય, ધૂન પણ પોતે જ કરાવે અને મોડી રાત સુધી જાગે ને વળી પાછા બીજા દિવસે વહેલી સવારે જાગીને પોતાના ગુરુની આજ્ઞા મુજબ સેવામાં લાગી જતા. આ રીતે તેમણે કૃષ્ણચરણદાસ સ્વામીજીની સેવા કરી ખૂબ જ રાજીપો મેળવ્યો.

* ભાગવતી દીક્ષા : સંવત ૧૯૬૭માં વડતાલમાં ધામધૂમથી સમૈયો કર્યા બાદ તે જ દિવસે પ.પૂ. આચાર્ય મહારાજશ્રી શ્રીપતિપ્રસાદજી મહારાજના હસ્તે ઝીણાભગતને ભાગવતી દીક્ષા આપવામાં આવી અને ‘જ્ઞાનજીવનદાસ’ નામ આપ્યું. ત્યારે ઘણાં લોકો તેમને ‘યોગી’ કહીને બોલાવતા. અને ‘યોગી’માંથી ‘યોગીજી મહારાજ’ બન્યા.

સંવત ૧૯૬૭ના ચૈત્ર સુદ તેરશને દિવસે પૂ. કૃષ્ણજી અદાને ધામમાં જવાનો સમય થયો ત્યારે તેઓએ કહ્યું કે, ‘જ્ઞાનજીવનદાસજી ક્યાં છે?’ યોગીજી મહારાજને બોલાવી, તેમના માથા પર બે હાથ મૂકીને અઠળક આશીર્વાદ આપ્યા. ત્યારે નિર્ગુણદાસ સ્વામી કહે, ‘યોગીજી મહારાજ ! આ બે હાથ માત્ર કૃષ્ણજી અદા જ નહીં, પરંતુ, તેમની સાથે જાગાભક્ત અને ભગતજી મહારાજ પણ આશીર્વાદ આપે છે તેવું માનજો.’ આ રીતે યોગીજી મહારાજે ઘણા સાધુઓની સેવા કરી.

* ગુરુ મહિમા : યોગીજી મહારાજના ગુરુ બ્રહ્મસ્વરૂપ શાસ્ત્રીજી મહારાજ. તેમને તેમનો અગાધ મહિમા હતો. તેઓ કહેતા, ‘શાસ્ત્રીજી મહારાજ ‘જોગી’ કહીને બોલાવે તો એકદમ કાંટો ચઢી જાય કે, મને શાસ્ત્રીજી મહારાજે બોલાવ્યો. જો જમતો હોઈ તો કોળિયો મૂકી દઉં, અને કાળળ લખતો હોઈ તો પેન મૂકી દઉં. શાસ્ત્રીજી મહારાજની જ્યંતી ઊજવે તે મને બહુ જ ગમે તે માટે મારું માથું આપી દઉં પરંતુ, મારી જ્યંતી ઊજવે તે ન ગમે. કોઈ મને હાર પહેરાવે તે ન ગમે.’ આવો ગુરુ મહિમા યોગીજી મહારાજને ગુરુદેવ શાસ્ત્રીજી મહારાજ પ્રત્યે હતો.

* વૃદ્ધાવસ્થાના ઉદ્દગારો : જ્યારે તેઓ વૃદ્ધાવસ્થામાં હતા ત્યારે તેઓ કહેતા કે, ‘મને સેવા કરવાનું બહુ મન થાય છે, પણ કોઈ કરવા દેતું નથી.’

* અક્ષરધામ નિવાસ વહાલા યોગીજી મહારાજ : યોગીજી મહારાજ ત્રણ મહિના ગોંડલમાં સ્થિર રહ્યા. ત્યારબાદ ખૂબ જ મોટી બીમારી બદલ તેમને સારવાર માટે મુંબઈ લઈ જવામાં આવ્યા. સંવત ૧૯૭૧ના રોજ તારીખ ૨૩-૧-૧૯૭૧ના રોજ એકાદશીના પવિત્ર દિવસે બપોરના ૧:૦૦ વાગ્યે સૌને આશીર્વાદ આપ્યા અને સૌને ‘જય શ્રી સ્વામિનારાયણ’ કહી સ્વતંત્ર થકા દેહ મૂકીને અંતર્ધાન થયા. ત્યારબાદ બારશને દિવસે વિમાનમાં તેમને મુંબઈથી ગોંડલ લાવ્યા. ત્યાં અક્ષરદેરીની બાજુમાં વિધિપૂર્વક પૂજન કરી અગ્નિસંસ્કાર આપવામાં આવ્યા. ત્યાં હાલ ‘યોગીજી મહારાજ સ્મૃતિ મંદિર’ તરીકે પ્રસાદીનું સ્થાન છે. દેશ-વિદેશના હરિભક્તો અશ્રુભીની શ્રદ્ધાંજલિ આપવા આવે છે. અને યોગીજી મહારાજ ગવરાવતા તે ધૂન ગાઈ તેઓને વંદન કરે છે :

સ્વામી અને નારાયણ, અક્ષર અને પુરુષોત્તમ,
બ્રહ્મ અને પરબ્રહ્મ, આત્મા અને પરમાત્મા.

આવા વહાલા ગુરુદેવ બ્રહ્મસ્વરૂપ યોગીજી મહારાજના ચરણોમાં કોટિ કોટિ વંદન સહ જય શ્રી સ્વામિનારાયણ !